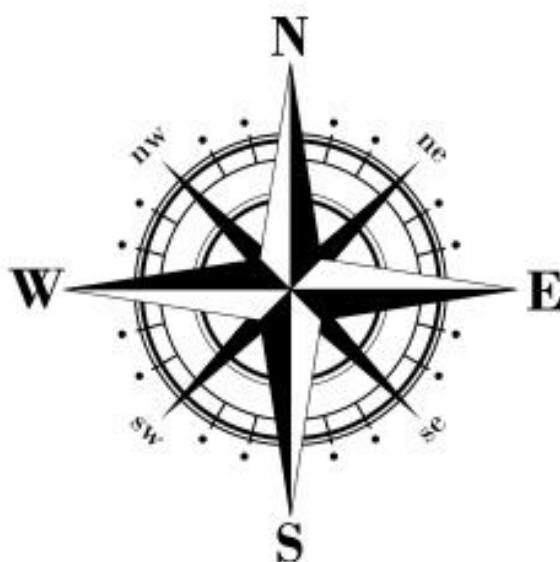

**Program nauczania geografii
dla szkoły podstawowej**

Kurs na słońce

opracowała mgr Joanna Murawska

Spis treści

Wstęp	3
I Cele kształcenia i wychowania według założeń programu	4
II Warunki realizacji programu	26
III Procedury osiągania celów	27
IV Kontrola, ocena i pomiar osiągnięć ucznia	28

Wstęp

Morze zawsze przyciągało śmiałków swoim ogromem i tajemniczością. Kojarzyło się z przygodą, niebezpieczną, ale wciąż - przygodą, wolnością i wieloma możliwościami czekającymi na drugim brzegu. Dostęp do wybrzeża, posiadanie portu, floty, było już w zamierzonych czasach istotnym elementem rozwoju miast i przez to państw. Dzięki temu z biegiem lat miała możliwość rozwinąć się edukacja morska, definiowana obecnie jako przedsięwzięcia dążące do ukształtowania świadomości morskiej społeczeństwa i korzystanie z form styczności człowieka z morzem do kształtowania pożądanych osobowości.

Edukacja morska jest nie tylko zbiorem wiadomości i umiejętności z zakresu problematyki morskiej, ale także procesem kształtowania postaw nastawionych na poszanowanie ludzi i otoczenia. Pozwala otworzyć się na nowe, dotąd nieznanne dziedziny wiedzy ucząc zarazem odpowiedzialności, tolerancji i szacunku dla drugiego człowieka.

Obecnie województwo pomorskie coraz bardziej angażuje się w edukację morską co wydaje się być oczywistym krokiem dla obszaru tak silnie związanego z morzem i jego tradycją. Jednym z kroków podjętych w celu przywrócenia dawnej świetności jest skierowany dla klas piątych szkół podstawowych Pomorski Program Edukacji Morskiej zaproponowany przez Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego realizowany w partnerstwie z Fundacją Navigare oraz Ligą Morską i Rzeczną oraz Projekt edukacyjny „*Pomorskie – dobry kurs na edukację. Kształtowanie kompetencji kluczowych uczniów w regionie poprzez edukację morską*”. Program ten stał się inspiracją i pewnego rodzaju podstawą dla prezentowanego *Programu nauczania geografii dla szkoły podstawowej „Kurs na słońce”*. Przedstawiony program jest zgodny z *Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r., w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej*.

Wzbogacenie treści podstawy programowej wynikającej z *Rozporządzenia...* o elementy edukacji morskiej pozwala na rozwinięcie w uczniach:

- umiejętności prowadzenia obserwacji i dostrzegania związków przyczynowo skutkowych między procesami i zjawiskami oraz odnoszenie ich do życia codziennego, interpretacji otaczających nas zjawisk procesów;
- umiejętności korzystania z różnorodnych źródeł wiedzy oraz oceny ich wartości;
- umiejętności dostrzegania powiązań regionalnych i globalnych Polski i innych krajów świata;
- umiejętności wyjaśniania przemian gospodarczych i społecznych w Polsce i na świecie, rozumienia ich przyczyn i skutków;
- poczucia bycia częścią grupy, społeczności, odpowiedzialności za własne wybory ale i umiejętności porozumienia się z innymi;
- pracowitości i szacunku dla innych ludzi oraz ich pracy;
- ciekawości poznawczej, otwartości umysłu i gotowości na poznawanie świata.

I Cele kształcenia i wychowania według założeń programu

Cele prezentowanego programu (zgodnie z Podstawą programową kształcenia ogólnego poszerzone o elementy edukacji morskiej) :

1. W sferze poznawczej:

- poznanie podstawowych metod badań geograficznych, interpretacji oraz prezentacji ich wyników, opanowanie podstawowego słownictwa geograficznego w celu opisywania oraz wyjaśniania występujących w środowisku geograficznym zjawisk i zachodzących w nim procesów;
- poznanie wybranych krajobrazów Polski i świata, ich głównych cech i składników;
- poznanie głównych cech środowiska geograficznego Polski, własnego regionu i najbliższego otoczenia oraz wybranych krajów i regionów Europy oraz świata;
- poznanie dziedzictwa kultury regionalnej oraz narodowej i postrzeganie go w perspektywie kultury europejskiej oraz światowej;
- określenie miejsca i roli Polski oraz Polaków we współczesnym świecie;
- poznanie i opisywanie zjawisk oraz procesów zachodzących w środowisku przyrodniczym Polski, a także wybranych krajów i regionów Europy oraz świata;
- poznanie zróżnicowanych form działalności człowieka w środowisku, ich uwarunkowań i konsekwencji oraz potrzeby racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju;
- poznanie zróżnicowania społeczno-gospodarczego i kulturowego społeczeństw na świecie oraz poznanie wybranych problemów społeczno-gospodarczych w skali lokalnej, regionalnej i globalnej;
- dostrzeganie współzależności między elementami środowiska przyrodniczego i społeczno-gospodarczego oraz związków i zależności w środowisku geograficznym w skali lokalnej, regionalnej i globalnej;
- określenie prawidłowości w zakresie przestrzennego zróżnicowania warunków środowiska przyrodniczego oraz życia i różnych form działalności człowieka;
- zdobycie wiedzy niezbędnej do zrozumienia istoty zjawisk oraz charakteru i dynamiki procesów zachodzących w środowisku geograficznym w skali lokalnej, krajowej (geografia Polski), wielkich regionów oraz świata w różnych skalach czasowych;

- poznawanie środowiska i morskiej specyfiki regionu, dziedzictwa kulturowego Pomorza;
- poznawanie i propagowanie tradycji morskich;
- poszerzenie wiadomości o patronie szkoły.

2. W sferze kształcącej:

- integrowanie wiedzy przyrodniczej, społeczno-ekonomicznej i humanistycznej;
- prowadzenie obserwacji i pomiarów w terenie, analizowanie, dokonywanie opisu, porównywanie, klasyfikowanie, korzystanie z planów, map, fotografii, rysunków, wykresów, danych statystycznych, tekstów źródłowych oraz technologii informacyjno-komunikacyjnych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych;
- wykorzystywanie wiedzy i umiejętności geograficznych w celu lepszego rozumienia współczesnego świata;
- określanie związków i zależności między poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego, ich wpływu na warunki życia człowieka i jego działalność, formułowanie twierdzeń o prawidłowościach, dokonywanie uogólnień;
- ocenę uwarunkowań procesów przyrodniczych i społeczno-gospodarczych zachodzących w skali globalnej, regionalnej i lokalnej oraz różnych skalach czasowych;
- wskazywanie i analizę związków przyczynowo skutkowych oraz powiązań funkcjonalnych pomiędzy poszczególnymi komponentami środowiska geograficznego w różnych skalach przestrzennych i czasowych;
- krytyczne myślenie, formułowanie sądów, wartościowanie, ocenianie zjawisk oraz procesów społeczno-kulturowych i gospodarczych zachodzących w różnych regionach świata oraz w Polsce;
- stawianie pytań, formułowanie hipotez i kreatywne rozwiązywanie problemów;
- podejmowanie nowych wyzwań oraz racjonalnych działań pro środowiskowych i prospołecznych;
- rozwijanie umiejętności percepcji przestrzeni i wyobraźni przestrzennej;

- podejmowanie konstruktywnej współpracy z innymi, nabywanie kultury sprzyjającej umiejętności komunikowania się, kształtowania trwałych i skutecznych relacji w grupie, empatii;
- rozwijanie sprawności umysłowej oraz osobistych zainteresowań, w tym związanych z morzem.

3. W sferze wychowawczej:

- rozwijanie przekonania o użyteczności edukacji geograficznej w życiu codziennym;
- poznawanie siebie, swoich predyspozycji, talentów oraz kształtowanie różnych aspektów własnej osobowości;
- rozwijanie pasji poznawczej skutkującej wzrostem zainteresowania i motywacji wewnętrznej do uczenia się;
- rozwijanie dociekliwości poznawczej ukierunkowanej na poszukiwanie prawdy, dobra i piękna w świecie;
- łączenie racjonalności naukowej z refleksją nad pięknem i harmonią świata przyrody oraz dziedzictwem kulturowym ludzkości;
- przyjmowanie postawy szacunku do środowiska przyrodniczego oraz rozumienie potrzeby racjonalnego w nim gospodarowania;
- kształtowanie poczucia tożsamości, patriotyzmu oraz postaw wspólnotowych i obywatelskich;
- kształtowanie poczucia dumy z piękna ojczystej przyrody i dorobku naszego narodu;
- rozwijanie przekonania o potrzebie uczestnictwa w rozwoju własnego regionu i Polski, a także podejmowania działań na rzecz zachowania ich dziedzictwa przyrodniczego oraz kulturowego;
- kształtowanie pozytywnych, emocjonalnych i duchowych więzi z krajem ojczystym, z najbliższym otoczeniem społecznym i przyrodniczym, a także w pewnym stopniu z całą planetą Ziemią;
- rozwijanie zdolności percepcji najbliższego otoczenia i miejsca rozumianego jako „oswojona” najbliższa przestrzeń, której uczeń nadaje pozytywne znaczenia;
- poszukiwanie, odkrywanie i dążenie do osiągnięcia wielkich celów życiowych i wartości niezbędnych dla odnalezienia własnego miejsca w świecie na drodze rzetelnej i systematycznej pracy;

- kształtowanie świadomości o potrzebie współpracy dotyczącej zwalczania zagrożeń środowiska przyrodniczego oraz zagrożeń społecznych;
- przygotowanie się do życia w rodzinie, społeczności lokalnej oraz państwie;
- kształtowanie postaw patriotycznych;
- poczucie odpowiedzialności za stan środowiska geograficznego i przyszły rozwój społeczno-kulturowy i gospodarczy „małej ojczyzny”, własnego regionu i Polski;
- rozwijanie poczucia estetyki oraz potrzeby kształtowania ładu przestrzennego;
- przełamywanie stereotypów i kształtowanie postawy szacunku, zrozumienia, akceptacji i poszanowania innych kultur przy jednoczesnym zachowaniu poczucia wartości dziedzictwa kulturowego własnego narodu i własnej tożsamości;
- budzenie szacunku do morza oraz pracy ludzi morza;
- kształtowanie postaw osobowościowych uczniów;
- wzmocnienie poczucia tożsamości regionalnej.

I Szczegółowe cele edukacyjne, osiągnięcia ucznia oraz treści nauczania w powiązaniu z podstawą programową

DZIAŁ PROGRAMU	MATERIAŁ NAUCZANIA Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ	TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE, OSIĄGNIĘCIA UCZNIA. UCZEŃ:
KLASA V		
Geografia jako nauka	<ul style="list-style-type: none"> • Podział nauk geograficznych • Źródła informacji geograficznej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym się zajmuje geografia, • przedstawia podział nauk geograficznych, • wymienia źródła informacji geograficznej.
Mapa Polski	<ul style="list-style-type: none"> • Mapa ogólnogeograficzna, krajobrazowa i turystyczna • Skala mapy, znaki na mapie, treść mapy 	<ul style="list-style-type: none"> • czyta treść mapy i planu; • rozróżnia plan i mapę, rozpoznaje i nazywa ich elementy; • stosuje legendę i skalę mapy; • rozpoznaje na mapie składniki krajobrazu Polski; • rozpoznaje formy ukształtowania terenu na podstawie poziomicy oraz na mapie hipsometrycznej.
Krajobrazy Polski	<ul style="list-style-type: none"> • Krajobrazy Polski: <ul style="list-style-type: none"> – wysokogórski – wyżynny – nizinny – pojezierny – nadmorski – wielkomięjski – miejsko-przemysłowy – rolniczy 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje krainy geograficzne na ogólnogeograficznej mapie Polski i wymienia ich nazwy; • przedstawia główne cechy krajobrazów Polski oraz wykazuje ich zróżnicowanie; • rozpoznaje krajobrazy Polski na podstawie opisów, a także na filmach i ilustracjach, • przedstawia podstawowe zależności między składnikami poznawanych krajobrazów; • opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców wybranych krain geograficznych Polski; • opisuje najważniejsze obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Polski oraz wskazuje je na mapie; • rozróżnia krajobrazy naturalne i kulturowe; • dokonuje oceny krajobrazu najbliższego otoczenia szkoły pod względem ładu i estetyki zagospodarowania terenu oraz proponuje zmiany w jego zagospodarowaniu; • przedstawia zmiany w krajobrazach powstałe w wyniku działalności człowieka; • przyjmuje postawę szacunku wobec środowiska przyrodniczego i kulturowego Polski.

DZIAŁ PROGRAMU	MATERIAŁ NAUCZANIA Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ	TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE, OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ. UCZEŃ:
Krajobrazy Polski cd.	<ul style="list-style-type: none"> • w ramach Programu morskiego podczas omawiania krajobrazu nadmorskiego dodatkowo: <ul style="list-style-type: none"> ⚓ fauna i flora Bałtyku, ⚓ warunki pogodowe nad morzem. 	<ul style="list-style-type: none"> • W ramach Programu morskiego: <ul style="list-style-type: none"> ⚓ opisuje położenie i cechy charakterystyczne Morza Bałtyckiego; ⚓ zna wybrane zwierzęta i rośliny zamieszkujące tereny nadmorskie i wody Morza Bałtyckiego; ⚓ wyjaśnia przyczyny zanieczyszczenia Morza Bałtyckiego; ⚓ wymienia elementy pogody i urządzenia służące do ich pomiarów; ⚓ omawia warunki pogodowe nad morzem.
Lądy i oceany na Ziemi	<ul style="list-style-type: none"> • Rozmieszczenie lądów i oceanów • Pierwsze wyprawy geograficzne • W ramach Programu morskiego: <ul style="list-style-type: none"> ⚓ Morze Bałtyckie, ⚓ Gdańsk (lub Gdynia) miastem portowym 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na globusie i mapie ogólnogeograficznej świata bieguny, równik, południk zerowy i 180°, półkule, zwrotniki i koła podbiegunowe; • wymienia nazwy i wskazuje na globusie i mapie świata kontynenty i oceany oraz określa ich położenie względem równika i południka zerowego; • wskazuje na mapie wielkie formy ukształtowania powierzchni Ziemi i akweny morskie na trasach pierwszych podróży geograficznych; • wyjaśnia przyczyny i skutki wielkich odkryć geograficznych, omawia osiągnięcia wybranych odkrywców. • W ramach Programu morskiego: <ul style="list-style-type: none"> ⚓ wie w jaki sposób port wpływa na rozwój miast (na przykładzie Gdyni lub Gdańska); ⚓ rozpoznaje podstawowe typy jednostek morskich; ⚓ prezentuje wybrane obrzędy żeglarskie; ⚓ zna zasady bezpieczeństwa na wodzie.

DZIAŁ PROGRAMU	MATERIAŁ NAUCZANIA Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ	TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE, OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ
<p>Krajobrazy świata</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Krajobrazy świata: wilgotnego lasu równikowego i lasu strefy umiarkowanej, sawanny i stepu, pustyni gorącej i lodowej, tajgi, tundry, śródziemnomorski, wysokogórski Himalajów • Strefowość a piętrowość klimatyczno-roślinna na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie położenie poznawanych typów krajobrazów; • odczytuje wartość i opisuje rozkład temperatury powietrza oraz opadów atmosferycznych na podstawie klimatogramów i map klimatycznych, omawia czynniki klimatotwórcze • przedstawia podobieństwa i różnice między pogodą a klimatem; • omawia położenie geograficzne stref krajobrazowych na podstawie mapy ogólnogeograficznej; • przedstawia główne cechy poznawanych krajobrazów i porównuje je ze sobą oraz rozpoznaje je na podstawie opisów, a także na filmach i ilustracjach; • rozpoznaje rośliny i zwierzęta typowe dla poznanych krajobrazów; • prezentuje niektóre przykłady budownictwa, sposoby gospodarowania, główne zajęcia mieszkańców poznawanych obszarów; • identyfikuje współzależności między składnikami poznawanych krajobrazów a warunkami życia człowieka; • ustala zależności między położeniem wybranych krajobrazów na kuli ziemskiej, warunkami klimatycznymi a głównymi cechami krajobrazów.

DZIAŁ PROGRAMU	MATERIAŁ NAUCZANIA Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ	TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE, OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ
KLASA VI		
Współrzędne geograficzne	<ul style="list-style-type: none"> • Szerokość i długość geograficzna • Położenie matematyczno-geograficzne punktów i obszarów • Rozciągłość południkowa i równoleżnikowa • W ramach Programu morskiego: <ul style="list-style-type: none"> ⚓ przyrządy nawigacyjne ⚓ mapa morska 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytuje szerokość i długość geograficzną wybranych punktów na globusie i mapie; • na podstawie podanych współrzędnych geograficznych wskazuje położenie punktów i obszarów na mapach w różnych skalach; • oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową; • wyjaśnia wpływ rozciągłości południkowej i równoleżnikowej na zróżnicowanie krajobrazowe oraz warunki życia i gospodarowania człowieka. • W ramach Programu morskiego: <ul style="list-style-type: none"> ⚓ zna przyrządy nawigacyjne używane w dawnych czasach i obecnie; ⚓ posługuje się mapą morską w podstawowym zakresie; ⚓ oblicza kurs statku, opisuje go w dzienniku nawigacyjnym.
Ruchy Ziemi	<ul style="list-style-type: none"> • Ziemia w Układzie Słonecznym • Ruch obrotowy i obiegowy • Następstwa ruchów Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje budowę Układu Słonecznego; • omawia teorię geocentryczną i heliocentryczną; • omawia ruch obrotowy Ziemi, określa jego kierunek, czas trwania, miejsca wschodu i zachodu Słońca oraz południa słonecznego; • demonstruje przy użyciu modeli ruch obiegowy Ziemi; • przedstawia zmiany w oświetleniu Ziemi w pierwszych dniach astronomicznych pór roku; • zna następstwa ruchu obrotowego i obiegowego Ziemi; • oblicza czas strefowy i miejscowy słoneczny na kuli ziemskiej; • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>czas uniwersalny, strefy czasowe, czas urzędowy</i>, • omawia międzynarodową linię zmiany daty.

DZIAŁ PROGRAMU	MATERIAŁ NAUCZANIA Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ	TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE, OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ
<p>Geografia Europy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Położenie i granice kontynentu • Główne cechy środowiska przyrodniczego Europy • Zjawiska występujące na granicach płyt litosfery • Podział polityczny Europy • Zróżnicowanie ludności oraz starzenie się społeczeństw • Największe europejskie metropolie • W ramach Programu morskigo: <ul style="list-style-type: none"> ⚓ mieszkańcy krajów nadbałtyckich 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje położenie, przebieg granic oraz linii brzegowej Europy; • charakteryzuje ukształtowanie powierzchni Europy; • omawia płytową budowę litosfery na podstawie schematu; • określa na przykładzie Islandii związek między położeniem na granicy płyt litosfery a występowaniem wulkanów i trzęsień ziemi; • przedstawia zróżnicowanie klimatyczne Europy oraz czynniki, które o nim decydują; • przedstawia zróżnicowanie roślinności w Europie; • przedstawia zmiany na mapie politycznej Europy pod koniec XX w.; • przedstawia podział polityczny Europy; • przedstawia rolę Unii Europejskiej w przemianach społecznych i gospodarczych kontynentu; • ocenia przyczyny i skutki integracji europejskiej; • charakteryzuje rozmieszczenie ludności na podstawie mapy ludności Europy; • wyjaśnia główne przyczyny i skutki starzenia się społeczeństw w Europie; • wyjaśnia przyczyny i konsekwencje zróżnicowania demograficznego ludności Europy; • opisuje zróżnicowanie narodowościowo-etniczno-kulturowe ludności Europy; • wyjaśnia przyczyny migracji ludności w Europie, analizuje problemy migracyjne w Europie; • ocenia społeczno-ekonomiczne i kulturowe konsekwencje migracji na obszarze Europy; • przedstawia zróżnicowanie poziomu urbanizacji na podstawie mapy urbanizacji w Europie. • W ramach Programu morskigo: <ul style="list-style-type: none"> ⚓ wymienia państwa nadbałtyckie; ⚓ wyjaśnia rolę Hanzy w rozwoju gospodarczym, politycznym i kulturalnym Europy; ⚓ wyjaśnia przyczyny zainteresowania bursztynem i jego rolę w społecznościach nadbałtyckich; ⚓ szanuje morze oraz pracę ludzi morza. • Określa podobieństwa i różnice między największymi miastami Europy: Londynem i Paryżem; • porównuje cechy rolnictwa Danii i Węgier;

DZIAŁ PROGRAMU	MATERIAŁ NAUCZANIA Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ	TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE, OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ
Geografia Europy cd.	<ul style="list-style-type: none"> • Zróżnicowanie źródeł energii w krajach europejskich • Rolnictwo, przemysł i usługi w wybranych krajach europejskich • Turystyka w Europie Południowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związki między głównymi cechami środowiska przyrodniczego wybranych krajów Europy a wykorzystaniem różnych źródeł energii; • wyróżnia typy elektrowni przedstawia zalety i wady różnych typów elektrowni; • wykazuje związki między głównymi cechami środowiska przyrodniczego wybranych krajów Europy a wykorzystaniem różnych źródeł energii; • przedstawia znaczenie nowoczesnego przemysłu i usług w gospodarce; • charakteryzuje typy gospodarki wybranych państw europejskich; • przedstawia walory przyrodnicze i pozaprzyrodnicze Europy Południowej; • wykazuje związki między rozwojem turystyki w Europie Południowej a warunkami przyrodniczymi oraz dziedzictwem kultury śródziemnomorskiej; • przyjmuje postawę szacunku i zrozumienia wobec innych kultur przy zachowaniu poczucia wartości dziedzictwa kulturowego własnego kraju.
Sąsiedzi Polski	<ul style="list-style-type: none"> • Przemiany przemysłu w Niemczech • Dziedzictwo kulturowe Litwy i Białorusi • Środowisko przyrodnicze oraz atrakcje turystyczne Czech i Słowacji • Problemy polityczne, społeczne i gospodarcze Ukrainy • Zróżnicowanie przyrodnicze i społeczno-gospodarcze Rosji • Relacje Polski z sąsiadami 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje sąsiadów Polski na mapie ogólnogeograficznej Europy; • opisuje warunki naturalne sąsiadów Polski na mapie ogólnogeograficznej Europy; • przedstawia zróżnicowanie ludności sąsiadów Polski na podstawie danych statystycznych; • charakteryzuje przemiany w strukturze przemysłu w Niemczech na przykładzie Nadrenii Północnej-Westfalii; • wykazuje podobieństwa i różnice między środowiskiem przyrodniczym i gospodarką Litwy i Białorusi; • przedstawia główne kierunki rozwoju gospodarczego Czech i Słowacji oraz relacje polityczno-gospodarcze między tymi krajami; • wymienia problemy polityczne, społeczne i gospodarcze Ukrainy; • wykazuje zróżnicowanie środowiska przyrodniczego i charakteryzuje gospodarkę Rosji; • charakteryzuje relacje Polski z krajami sąsiadującymi; • przedstawia główne problemy społeczno-gospodarcze sąsiadów Polski; • przedstawia wybrane walory środowiska przyrodniczego i kulturowego jako przykłady atrakcji turystycznych krajów sąsiadujących z Polską; • dostrzega potrzebę kształtowania dobrych relacji Polski z jej sąsiadami.

DZIAŁ PROGRAMU	MATERIAŁ NAUCZANIA Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ	TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE, OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ
KLASA VII		
<p>Podstawy geografii (temat do zrealizowania jedynie w okresie przejściowym reformy edukacji)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Podział nauk geograficznych, źródła informacji geograficznej • Kształt i wymiary Ziemi • Współrzędne geograficzne • Elementy mapy, skala mapy • Poziomice, wysokość względna i bezwzględna • Podział map 	<ul style="list-style-type: none"> • dokonuje podziału nauk geograficznych; • analizuje źródła informacji geograficznej; • omawia poglądy na kształt Ziemi; • przedstawia wymiary Ziemi; • posługuje się współrzędnymi geograficznymi na siatce geograficznej i na mapie; • wymienia cechy południków i równoleżników; • oblicza rozciągłość równoleżnikową i południkową na podstawie współrzędnych geograficznych; • omawia cechy mapy i jej elementy; • wyjaśnia różnice między siatką kartograficzną a geograficzną; • posługuje się skalą mapy, oblicza odległości na mapie; • analizuje sposoby przedstawiania rzeźby terenu na mapach; • posługuje się wysokością względną i bezwzględną; • dokonuje podziału map i przedstawia ich zastosowanie.
<p>Środowisko przyrodnicze Polski na tle Europy (i relacje między elementami środowiska geograficznego)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Położenie geograficzne Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie fizycznogeograficzne i polityczne Polski, wskazuje na mapie przebieg jej granic; • odczytuje szerokość i długość geograficzną wybranych punktów na mapie Polski i Europy; • podaje całkowitą i administracyjną powierzchnię Polski; • oblicza rozciągłość południową i równoleżnikową Europy i Polski; • wskazuje na podstawie podanych współrzędnych geograficznych skrajne punkty Polski i Europy oraz wyjaśnia konsekwencje rozciągłości południkowej i równoleżnikowej ich obszarów; • podaje nazwy i wskazuje na mapie województwa i ich stolice.

DZIAŁ PROGRAMU	MATERIAŁ NAUCZANIA Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ	TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE, OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ
Środowisko przyrodnicze Polski na tle Europy (i relacje między elementami środowiska geograficznego cd.	<ul style="list-style-type: none"> • Wpływ ruchów górotwórczych i zlodowaceń na rzeźbę Europy i Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia płytową budowę litosfery na podstawie ilustracji; • przedstawia wpływ ruchów górotwórczych i zlodowaceń w Europie na ukształtowanie powierzchni Polski; • przedstawia dzieje geologiczne Ziemi na podstawie tablicy stratygraficznej; • przedstawia ruchy górotwórcze w Europie i w Polsce; • rozróżnia typy gór i podaje ich przykłady w Europie i w Polsce, wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej; • zna współczesne obszary występowania lodowców na Ziemi i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej świata; • opisuje formy polodowcowe na podstawie schematu; • omawia cechy ukształtowania powierzchni Europy na podstawie mapy ogólnogeograficznej Europy; • omawia cechy rzeźby terenu Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski; • wykazuje pasowość rzeźby terenu Polski, charakteryzuje pasy rzeźby terenu Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski.
	<ul style="list-style-type: none"> • Surowce mineralne Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych surowców mineralnych Polski oraz omawia ich znaczenie gospodarcze. • W ramach Programu morskigo: <ul style="list-style-type: none"> ⚓ wymienia surowce mineralne pozyskiwane z dna Morza Bałtyckiego; ⚓ wyjaśnia znaczenie archeologii morskiej.
	<ul style="list-style-type: none"> • Przejściowość klimatu Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia strefy klimatyczne świata; • prezentuje i charakteryzuje główne czynniki kształtujące klimat Polski; • charakteryzuje klimat Polski; • charakteryzuje wiatry w Polsce; • wyjaśnia wpływ zmienności pogody w Polsce na rolnictwo, transport i turystykę;

DZIAŁ PROGRAMU	MATERIAŁ NAUCZANIA Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ	TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE, OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ
Środowisko przyrodnicze Polski na tle Europy (i relacje między elementami środowiska geograficznego) cd.	<ul style="list-style-type: none"> • Morze Bałtyckie <p>(treści wynikające z podstawy programowej wzbogacone o dodatkowe elementy)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ± opisuje położenie i główne cechy Bałtyku; ± charakteryzuje środowisko przyrodnicze Morza Bałtyckiego; ± charakteryzuje temperaturę wód oraz zasolenie Bałtyku na tle innych mórz świata; ± przedstawia rzeźbotwórczą działalność morza; ± opisuje świat roślin i zwierząt w Bałtyku; ± omawia czynniki wpływające na degradację wód Morza Bałtyckiego i ich skutki;
	<ul style="list-style-type: none"> • Główne rzeki Polski i ich systemy na tle rzek Europy oraz ich systemów • Wpływ sposobu zagospodarowania dorzecza na występowanie wezbrań i powodzi 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje cechy sieci hydrograficznej Polski; • rozpoznaje typy ujść rzecznych; • opisuje walory przyrodnicze Wisły i Odry, charakteryzuje systemy rzeczne obu tych rzek oraz porównuje je z wybranymi systemami rzecznyymi w Europie; • opisuje wody Europy na podstawie mapy ogólnogeograficznej Europy; • przedstawia przyczyny powodzi w Polsce; • wskazuje obszary zagrożone powodzią w Polsce na mapie ogólnogeograficznej Polski; • omawia największe powodzie w historii Polski i ich skutki; • analizuje i porównuje konsekwencje stosowania różnych metod ochrony przeciwpowodziowej oraz określa wpływ zabudowy obszarów zalewowych i sztucznych zbiorników wodnych na występowanie i skutki powodzi na przykładzie Dolnego Śląska i Małopolski.
	<ul style="list-style-type: none"> • Główne typy gleb w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyróżnia najważniejsze cechy gleby brunatnej, biellicowej, czarnoziem, mady i rędziny, wskazuje ich rozmieszczenie na mapie Polski.
	<ul style="list-style-type: none"> • Lasy w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia funkcje lasów; • rozróżnia główne rodzaje lasów w Polsce oraz wyjaśnia zróżnicowanie przestrzenne wskaźnika lesistości Polski.

DZIAŁ PROGRAMU	MATERIAŁ NAUCZANIA Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ	TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE, OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ
cd.	<ul style="list-style-type: none"> • Ochrona środowiska przyrodniczego Polski • Dziedzictwo przyrodnicze Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia formy ochrony przyrody w Polsce, wskazuje na mapie parki narodowe oraz podaje przykłady rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, pomników przyrody występujących na obszarze własnego regionu; • opisuje unikalne w skali światowej obiekty przyrodnicze objęte ochroną na terenie Polski; • podaje argumenty przemawiające za koniecznością zachowania walorów dziedzictwa przyrodniczego.
Ludność i urbanizacja w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • Rozmieszczenie ludności • Struktura demograficzna Polski • Migracje Polaków na tle współczesnych ruchów migracyjnych w Europie • Zróżnicowanie polskich miast • Wpływ rozwoju dużych miast na przekształcenia strefy podmiejskiej • Wpływ procesów migracyjnych na strukturę wieku i zmiany w zaludnieniu obszarów wiejskich 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zmiany na mapie politycznej Europy; • podaje nazwy województw, wskazuje je na mapie administracyjnej Polski; • wyjaśnia zróżnicowanie gęstości zaludnienia na obszarze Polski na podstawie map tematycznych; • analizuje zmiany liczby ludności Polski i Europy po 1945 r. na podstawie danych statystycznych; • charakteryzuje struktury płci i wieku ludności Polski na podstawie piramidy płci i wieku; • opisuje cechy rozmieszczenia ludności w Polsce na podstawie mapy ludności Polski; • porównuje zmiany w przyroście naturalnym i rzeczywistym w Polsce i wybranych krajach Europy; • formułuje hipotezy dotyczące przyczyn i skutków migracji zagranicznych w Polsce; • określa współczesne kierunki migracji zewnętrznych Polaków; • wyróżnia mniejszości narodowe w Polsce; • charakteryzuje grupy etniczne w Polsce; • przedstawia strukturę wyznaniową Polaków; • porównuje i wyjaśnia zróżnicowanie narodowościowe, etniczne i wyznaniowe ludności Polski i wybranych państw europejskich; • wykazuje znaczenie poszczególnych sektorów gospodarki w rozwoju kraju oraz określa różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i w wybranych państwach europejskich; • porównuje wielkość bezrobocia w Polsce i innych krajach europejskich oraz określa jego przyczyny i skutki w Polsce;

DZIAŁ PROGRAMU	MATERIAŁ NAUCZANIA Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ	TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE, OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ
Ludność i urbanizacja w Polsce cd.	<ul style="list-style-type: none"> • Wpływ przemian gospodarczych po 1989 r. na zmiany • struktury zatrudnienia • Wpływ rozwoju dużych miast na przekształcenia strefy podmiejskiej • Wpływ procesów migracyjnych na strukturę wieku i zmiany w zaludnieniu obszarów wiejskich 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wpływ przemian politycznych i gospodarczych w Polsce po 1989 r. na zmiany struktury zatrudnienia na przykładzie konurbacji katowickiej i aglomeracji łódzkiej; • porównuje cechy gospodarki centralnie sterowanej i gospodarki rynkowej; • analizuje poziom urbanizacji w Polsce i Europie, rozmieszczenie i wielkość miast w Polsce oraz identyfikuje przyczyny rozwoju największych polskich miast; • charakteryzuje przemiany współczesnych miast; • określa funkcje miast; • omawia problemy mieszkańców dużych miast; • przedstawia typy zespołów miejskich; • wymienia nazwy największych miast w Polsce i wskazuje te miasta na mapie; • określa przyczyny migracji do stref podmiejskich; • identyfikuje związki między rozwojem dużych miast a zmianami w użytkowaniu i zagospodarowaniu terenu, stylu zabudowy, strukturze ludności w strefach podmiejskich na przykładzie obszarów metropolitalnych Warszawy i Krakowa; • wyjaśnia wpływ migracji na strukturę wieku i zmiany w zaludnieniu na obszarach wiejskich na przykładach wybranych gmin województw zachodniopomorskiego i podlaskiego; • analizuje wpływ migracji na zaludnienie obszarów wiejskich; • jest świadomy tego, że może mieć w przyszłości wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy i kulturowy Polski.
Rolnictwo i przemysł Polski	<ul style="list-style-type: none"> • Sektory gospodarki Polski, rolnictwo Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rolę rolnictwa w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju; • opisuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce; • przedstawia przestrzenne zróżnicowanie głównych upraw i chowu zwierząt w Polsce oraz ich znaczenie gospodarcze; • przedstawia korzyści, szanse i zagrożenia dla polskiego rolnictwa w Unii Europejskiej;

DZIAŁ PROGRAMU	MATERIAŁ NAUCZANIA Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ	TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE, OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ
Rolnictwo i przemysł Polski cd.	<ul style="list-style-type: none"> • Zmiany struktury przemysłu Polski • Wpływ warunków przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na energetykę 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia przemysł jako sektor gospodarki i jego rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju; • omawia rozwój przemysłu w Polsce po II wojnie światowej; • analizuje przyczyny i skutki restrukturyzacji polskiego przemysłu; • podaje przykłady osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego oraz sukcesów polskich przedsiębiorstw na arenie międzynarodowej; • wymienia źródła energii; • przedstawia strukturę produkcji energii elektrycznej w Polsce na tle wybranych krajów Europy na podstawie danych statystycznych; • analizuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze sprzyjające produkcji energii ze źródeł nieodnawialnych i odnawialnych lub ograniczające tę produkcję oraz określa ich wpływ na rozwój energetyki na przykładzie województw pomorskiego i łódzkiego; • jest świadomy tego, że może mieć w przyszłości wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy i kulturowy Polski.
Usługi w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • Zróżnicowanie usług i ich rola w rozwoju gospodarki • Rozwój komunikacji • Wpływ transportu na rozwój działalności gospodarczej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rolę usług w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju; • podaje przykłady różnych rodzajów usług w Polsce oraz ocenia znaczenie transportu i łączności dla jakości życia mieszkańców i rozwoju gospodarczego naszego kraju; • przedstawia głównych partnerów handlowych Polski; • wymienia główne towary importowe i eksportowe w Polsce; • jest świadomy tego, że może mieć w przyszłości wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy i kulturowy Polski; • identyfikuje związki między przebiegiem autostrad i dróg ekspresowych a lokalizacją przedsiębiorstw przemysłowych, centrów logistycznych i handlowych w obszarze metropolitalnym Wrocławia oraz między transportem morskim a lokalizacją inwestycji przemysłowych i usługowych na przykładzie Trójmiasta; • podaje przykłady osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego oraz sukcesów polskich przedsiębiorstw na arenie międzynarodowej, • W ramach Programu Morskiego <ul style="list-style-type: none"> ⚓ prezentuje sylwetkę Generała Mariusza Zaruskiego

DZIAŁ PROGRAMU	MATERIAŁ NAUCZANIA Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ	TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE, OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ
Usługi w Polsce cd.	<ul style="list-style-type: none"> • Gospodarka morską (treści wynikające z podstawy programowej wzbogacone o dodatkowe elementy) 	<ul style="list-style-type: none"> ⚓ ocenia możliwości rozwoju gospodarki morskiej w Polsce; ⚓ określa uwarunkowania rozwoju gospodarki morskiej w Polsce; ⚓ charakteryzuje największe porty morskie w Polsce; ⚓ opisuje dawne i dzisiejsze budowle portowe; ⚓ zna i szanuje pracy osób związanych z morzem; ⚓ określa uwarunkowania rozwoju przemysłu stoczniowego w Polsce; ⚓ analizuje sytuację polskiego rybołówstwa oraz przetwórstwa rybnego na podstawie danych statystycznych; ⚓ przedstawia perspektywy rozwoju gospodarki morskiej w Polsce.
	<ul style="list-style-type: none"> • Atrakcyjność turystyczna Polski • Wpływ walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego na rozwój turystyki 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na przykładach walory turystyczne Polski oraz wybrane obiekty z Listy Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości położone w Polsce, a także dokonuje refleksji nad ich wartością; • wykazuje atrakcyjność turystyczną Polski; • określa wpływ walorów przyrodniczych Pobrzeża Bałtyku oraz dziedzictwa kulturowego Małopolski na rozwój turystyki na tych obszarach; • określa wpływ dziedzictwa kulturowego Małopolski na rozwój turystyki na tym obszarze, wymienia najważniejsze walory turystyczne Małopolski; • określa wpływ walorów przyrodniczych Pobrzeża Bałtyku na rozwój turystyki na tym obszarze, wymienia najważniejsze walory turystyczne Pobrzeża Bałtyku. • analizuje dane statystyczne dotyczące ruchu turystycznego nad Morzem Bałtyckim i w Krakowie, • omawia ruch turystyczny w Polsce na podstawie map tematycznych • W ramach Programu morskogo: <ul style="list-style-type: none"> ⚓ zna zasady bezpieczeństwa nad wodą i na wodzie; ⚓ wymienia korzyści płynące z położenia województwa pomorskiego nad Morzem Bałtyckim.

DZIAŁ PROGRAMU	MATERIAŁ NAUCZANIA Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ	TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE, OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ
Zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego Polski	<ul style="list-style-type: none"> Zanieczyszczenia przemysłowe, komunalne, pochodzenia rolniczego i wytwarzane przez środki transportu oraz ich skutki 	<ul style="list-style-type: none"> omawia rodzaje zanieczyszczeń i ich źródła; charakteryzuje wpływ poszczególnych sektorów gospodarki na stan środowiska w Polsce; przyjmuje postawę współodpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego Polski. W ramach Programu morskigo: <ul style="list-style-type: none"> zna pojęcie zrównoważonego rozwoju; zna źródła zanieczyszczeń Morza Bałtyckiego; zna zagrożenia jakie niesie za sobą zanieczyszczenie wód morskich.
Własny region	<ul style="list-style-type: none"> Źródła informacji o regionie Dominujące cechy środowiska przyrodniczego, struktury demograficznej oraz gospodarki Walory turystyczne Współpraca międzynarodowa 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje położenie swojego regionu geograficznego na mapie Polski; charakteryzuje środowisko przyrodnicze regionu oraz określa jego główne cechy; prezentuje główne cechy struktury demograficznej ludności i gospodarki regionu na podstawie wyszukanych danych statystycznych i map tematycznych; przedstawia w dowolnej formie przyrodnicze i kulturowe walory regionu; projektuje trasę wycieczki krajoznawczej po własnym regionie na podstawie wyszukanych informacji; wykazuje zależności między elementami środowiska geograficznego na podstawie obserwacji terenowych przeprowadzonych w wybranym miejscu własnego regionu; prezentuje formy współpracy między własnym regionem a partnerskimi regionami zagranicznymi.
„Mała ojczyzna”	<ul style="list-style-type: none"> „Mała ojczyzna” – obszar, środowisko geograficzne, atrakcyjność, tożsamość 	<ul style="list-style-type: none"> identyfikuje obszar utożsamiany z własną „małą ojczyzną” i wskazuje jej obszar na mapie ogólnogeograficznej Polski; rozpoznaje w terenie główne obiekty charakterystyczne i decydujące o atrakcyjności „małej ojczyzny”; przedstawia w dowolnej formie atrakcyjność „małej ojczyzny” jako miejsca zamieszkania i działalności gospodarczej na podstawie informacji wyszukanych w różnych źródłach; projektuje na podstawie własnych obserwacji terenowych działania służące zachowaniu walorów środowiska geograficznego oraz poprawie warunków życia lokalnej społeczności; identyfikuje się z „małą ojczyzną” i czuje się współodpowiedzialny za kształtowanie ładu przestrzennego i rozwoju.

DZIAŁ PROGRAMU	MATERIAŁ NAUCZANIA Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ	TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE, OSIĄGNIĘCIA UCZNIA
KLASA VIII		
<p>Wybrane problemy i regiony geograficzne Azji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Azja jako kontynent kontrastów geograficznych • Pacyficzny „pierścień ognia” • Klimat monsunowy w Azji Południowo-Wschodniej • Japonia – gospodarka na tle warunków przyrodniczych i społeczno-kulturowych • Chiny – rozmieszczenie ludności, problemy demograficzne oraz znaczenie w gospodarce światowej • Indie krajem wielkich możliwości rozwojowych oraz kontrastów społecznych i gospodarczych • Bliski Wschód – kultura regionu, ropa naftowa, obszar konfliktów zbrojnych 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia położenie geograficzne Azji na podstawie mapy ogólnogeograficznej świata; • omawia linię brzegową Azji na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji; • opisuje ukształtowanie powierzchni Azji na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji; • charakteryzuje wody powierzchniowe Azji na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji; • wskazuje granicę między Europą i Azją na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji; • wykazuje na podstawie map ogólnogeograficznych i tematycznych, że Azja jest obszarem wielkich geograficznych kontrastów; • identyfikuje związki między przebiegiem granic płyt litosfery a występowaniem rowów tektonicznych, wulkanów, trzęsień ziemi i tsunami oraz na tej podstawie formułuje twierdzenia o zaobserwowanych prawidłowościach w ich rozmieszczeniu; • opisuje sposoby zapobiegania tragicznym skutkom trzęsień ziemi i tsunami, • przedstawia pacyficzny „pierścień ognia” na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji i map tematycznych; • charakteryzuje strefy klimatyczne i roślinność Azji na podstawie klimatogramów i map tematycznych; • omawia cyrkulację monsunową na podstawie schematu; • wykazuje związek między cechami klimatu monsunowego a rytmem upraw i „kulturą ryżu” w Azji Południowo-Wschodniej; • ocenia znaczenie warunków przyrodniczych i czynników społeczno-kulturowych w tworzeniu nowoczesnej gospodarki Japonii; • wyjaśnia, korzystając z mapy, zróżnicowanie gęstości zaludnienia na obszarze Chin; • przedstawia kierunki rozwoju gospodarczego Chin oraz ocenia ich znaczenie w gospodarce światowej; • określa możliwości rozwoju gospodarczego Indii oraz przedstawia kontrasty społeczne w tym kraju; • charakteryzuje region Bliskiego Wschodu pod względem cech kulturowych oraz zasobów ropy naftowej i poziomu rozwoju gospodarczego; • wskazuje na mapie miejsca konfliktów zbrojnych na Bliskim Wschodzie, identyfikuje ich główne przyczyny i skutki; • wykazuje postawę ciekawości i poszanowania innych kultur i religii.

DZIAŁ PROGRAMU	MATERIAŁ NAUCZANIA Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ	TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE, OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ
<p>Wybrane problemy i regiony geograficzne Afryki</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Położenie Afryki i jego wpływ na cyrkulację powietrza i rozmieszczenie opadów atmosferycznych • Strefowość klimatyczno-roślinno-glebowa • Warunki gospodarowania człowieka w strefie Sahelu – problem zachowania równowagi ekologicznej • Rozwój turystyki w Kenii • Rolnictwo żarowo-odłogowe i nowoczesne plantacje w Afryce Zachodniej • Przyczyny niedożywienia w Etiopii • Tradycyjna i nowoczesna gospodarka w Afryce 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia położenie geograficzne Afryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej świata; • charakteryzuje linię brzegową Afryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej Afryki; • opisuje ukształtowanie powierzchni Afryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej Afryki; • opisuje i wyjaśnia cyrkulację powietrza w strefie międzyzwrotnikowej, wykazując jej związek z rozmieszczeniem opadów; • wyjaśnia na podstawie map tematycznych istnienie strefowości klimatyczno-roślinno-glebowej w Afryce; • charakteryzuje wody powierzchniowe na podstawie mapy ogólnogeograficznej Afryki; • wyjaśnia związki między warunkami przyrodniczymi a możliwościami gospodarowania w strefie Sahelu oraz przyczyny procesu pustynnienia; • wykazuje zróżnicowanie poziomu rozwoju gospodarczego w krajach Afryki na podstawie danych statystycznych; • wyjaśnia rolę tradycyjnych i nowoczesnych działów gospodarki w rozwoju wybranych krajów Afryki; • określa związki między walorami przyrodniczymi i kulturowymi a rozwojem turystyki na przykładzie Kenii; • przedstawia cechy i ocenia skutki stosowania rolnictwa żarowo-odłogowego i plantacyjnego w Afryce Zachodniej; • identyfikuje przyczyny i skutki niedożywienia ludności Afryki na przykładzie Etiopii, • określa rolę tradycyjnych i nowoczesnych działów gospodarki w rozwoju wybranych krajów Afryki; • przełamuje stereotypy w postrzeganiu Afryki.

DZIAŁ PROGRAMU	MATERIAŁ NAUCZANIA Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ	TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE, OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ
<p>Wybrane problemy i regiony geograficzne Ameryki Północnej i Ameryki Południowej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rozciągłość południkowa i ukształtowanie powierzchni • Północna granica upraw i lasów w Kanadzie • Cyklony i powódzie w Ameryce Północnej • Problemy zagospodarowania Amazonii • Sytuacja rdzennej ludności • Slumsy w wielkich miastach • Megalopolis • Dolina Krzemowa jako przykład technopolii • Znaczenie gospodarki Stanów Zjednoczonych w świecie 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia położenie geograficzne Ameryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej świata; • charakteryzuje linię brzegową Ameryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej Ameryki; • wydziela Amerykę Łacińską i Amerykę Środkową; • opisuje granicę między Ameryką Północną i Ameryką Południową; • przedstawia prawidłowości w ukształtowaniu powierzchni Ameryki Północnej i Ameryki Południowej na podstawie map tematycznych; • wykazuje zależności między ukształtowaniem powierzchni, cyrkulacją powietrza, odległością od morza, prądami morskimi a przebiegiem północnej granicy upraw i lasów w Kanadzie; • identyfikuje skutki występowania tornad i cyklonów tropikalnych w Ameryce Północnej; • identyfikuje konflikt interesów między gospodarczym wykorzystaniem Amazonii a ekologicznymi skutkami jej wylesiania; • omawia zróżnicowanie etniczne ludności Ameryki i wyjaśnia pochodzenie ludności Ameryki; • analizuje kierunki wielkich migracji do Ameryki; • ocenia sytuację rdzennej ludności oraz wyjaśnia przyczyny zanikania kultur pierwotnych na przykładzie Ameryki Północnej lub Ameryki Południowej; • określa cechy megalopolis w Ameryce Północnej oraz wyjaśnia przyczyny powstawania slumsów w wielkich miastach na przykładzie Ameryki Południowej, • wyjaśnia na przykładzie Doliny Krzemowej przyczyny rozwoju technopolii oraz jej znaczenie w rozwoju gospodarki opartej na wiedzy; • przedstawia zależność między ukształtowaniem powierzchni, cyrkulacją powietrza, odległością od morza, prądami morskimi a przebiegiem północnej granicy upraw i lasów w Kanadzie; • określa, korzystając z danych statystycznych, rolę Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej; • wykazuje przyczyny rozwoju technopolii i ich znaczenie w rozwoju gospodarki opartej na wiedzy, • omawia genezę Doliny Krzemowej; • wyjaśnia przyczyny i ocenia zjawisko marnowania się ogromnych ilości pożywienia na przykładzie Stanów Zjednoczonych; • analizuje uwarunkowania rozwoju gospodarczego Brazylii;

DZIAŁ PROGRAMU	MATERIAŁ NAUCZANIA Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ	TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE, OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ
Wybrane problemy i regiony geograficzne Australii i Oceanii	<ul style="list-style-type: none"> • Środowisko przyrodnicze • Rozmieszczenie ludności i gospodarka 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia położenie geograficzne Australii na podstawie mapy ogólnogeograficznej świata; • charakteryzuje linię brzegową Australii na podstawie mapy ogólnogeograficznej Australii; • opisuje ukształtowanie powierzchni Australii na podstawie mapy ogólnogeograficznej Australii; • przedstawia specyfikę środowiska przyrodniczego Australii i Oceanii; • identyfikuje prawidłowości w rozmieszczeniu ludności i główne cechy gospodarki Australii na tle warunków przyrodniczych; • opisuje cechy rdzennych mieszkańców Australii; • opisuje warunki rozwoju rolnictwa na podstawie map tematycznych Australii; • opisuje główne uprawy i hodowlę w Australii na podstawie danych statystycznych; • analizuje uwarunkowania rozwoju gospodarczego Australii.
Geografia obszarów okołobiegunowych	<ul style="list-style-type: none"> • Środowisko przyrodnicze • Badania naukowe • Polscy badacze 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia położenie geograficzne Arktyki na podstawie mapy ogólnogeograficznej świata; • opisuje warunki klimatyczne Arktyki na podstawie klimatogramów i map klimatycznych; • charakteryzuje świat roślin i zwierząt Arktyki; • charakteryzuje rdzenną ludność Arktyki; • przedstawia polskie stacje badawcze na Arktyce, cele badań i osiągnięcia polskich badaczy obszarów okołobiegunowych; • omawia położenie geograficzne Antarktydy na podstawie mapy ogólnogeograficznej świata; • opisuje warunki klimatyczne Antarktydy na podstawie klimatogramów i map klimatycznych; • charakteryzuje świat roślin i zwierząt Antarktydy; • charakteryzuje położenie i środowisko przyrodnicze Antarktydy oraz wyjaśnia konieczność zachowania jej statusu określonego Traktatem Antarktycznym; • przedstawia cele badań aktualnie prowadzonych na Arktyce i Antarktydzie oraz prezentuje osiągnięcia polskich badaczy obszarów okołobiegunowych; • opisuje warunki życia w polarnej stacji badawczej.

II Warunki realizacji programu

Przedstawione treści realizowane w klasach V–VIII podzielono w układzie godzinowym, który wynika z ramowych planów nauczania:

- 5 klasa – 1 godz.,
- 6 klasa – 1 godz.,
- 7 klasa – 2 godz.,
- 8 klasa – 1 godz. zajęć tygodniowo.

Liczba godzin przeznaczonych na realizację poszczególnych działów może być dostosowywana do wielkości klasy, dostępu do pracowni, możliwości przeprowadzenia zajęć w terenie oraz predyspozycjami psychofizycznymi danej grupy uczniów przy czym całkowita liczba godzin przewidziana na realizację programu to 150.

III Procedury osiągnięcia celów

Osiągnięcie celów przewidzianych w programie wymaga od ucznia aktywnego udziału w procesie edukacji. Nie sposób przekazać wiedzy przy braku współpracy ze strony samego dziecka. Konieczne jest zorganizowanie odpowiedniego środowiska edukacyjnego sprzyjającego efektywnej komunikacji, opartego na przyjaznej atmosferze i wzajemnym zaufaniu. Uczeń czując się bezpiecznie i widząc cel stawianych przed nim aktywności chętniej będzie się ich podejmował. Odbieranie nauki jako rozwijania własnych możliwości zamiast pamięciowego przyswajania encyklopedycznej wiedzy zachęca do poszukiwania i budzi postawę otwartości wobec nowych wyzwań. Uczeń nie boi się niepowodzenia, ponieważ nie odbiera go jako porażkę, ale jako doświadczenie, które pomoże osiągnąć cel.

Wskazane jest, by pracownia geograficzna zapewniała do środków dydaktycznych takich jak:

- zestawy map ściennych;
- atlasy geograficzne;
- mapy morskie i podstawowe narzędzia nawigacyjne;
- uczniowskie globusy fizyczne;
- okazy skał;
- kompasy do wykorzystania na lekcjach terenowych i wycieczkach;
- przyrządy pomiarowe, np. zestawy termometrów, wiatromierz, barometr, taśma miernicza;
- roczniki statystyczne i/lub inne opracowania statystyczne;
- biblioteczka geograficzna, w tym słowniki, encyklopedie i czasopisma geograficzne.

IV Kontrola, ocena i pomiar osiągnięć ucznia

Na kontrolowanie i ocenianie składają się nauczyciela, których celem jest m.in.: dostarczanie informacji o stopniu osiągnięcia celów edukacyjnych, stopniu realizacji celów programu czy motywowanie uczniów do poszerzania wiedzy i umiejętności.

Proponowane formy kontroli:

- odpowiedź ustna;
- kartkówki, sprawdziany i prace klasowe, w tym sprawdziany on-line;
- aktywność na lekcji;
- prace domowe;
- prace dodatkowe dla chętnych.